

An aerial photograph of a large, intricate maze made of green hedges. The maze is composed of many rectangular paths and dead ends. In the center-left area, there is a rectangular garden bed with a grid of small plants. The surrounding area is a mix of green grass and brown earth paths.

Klaas T. Noordhuis

Aloys van Wieringen

Laat mij
maar
tuinieren

laat . . .

Je eigen
moestuin

mijn

maar

tuin

ren het eerste
jaar

Valentijn

staat in de kamer en denkt na.

Het is voorjaarsvakantie. Een hele week vrij. Wat zal ik gaan doen? Computeren? Of buiten spelen?

Nee ... ik wil iets voor mezelf.

Iets wat grote mensen ook doen. Een eigen stukje tuin. Met planten die je kunt eten!

Valentijn vraagt zijn vader of het mag. Hij woont in een dorp en bij het huis is een grote tuin. Een stukje grond is dus snel gevonden. En zijn vader weet echt **alles**.

Hij maakt een heel mooie groentetuin. Zie maar

op de plaatjes verderop. Het is een echte moestuin. Misschien wil jij ook zo'n tuin, maar woon je in een torenflat. Of misschien weet niemand in jouw omgeving veel van zaaien en planten. Hoe moet je dan beginnen? Waar je ook woont, er is van alles mogelijk met eetbare planten. Voor jongens en voor meisjes.

Kijk en lees maar mee!

Waar komt de naam **moestuin** vandaan? Groeit daar dan appel-moes? Nee hoor. Vroeger kookten en prakten en stampden de mensen bijna al hun eten heel fijn. **Ze sloegen het eten eigenlijk tot moes.** Ze aten nooit sla of knapperige worteltjes. **Waarom?** Hun tanden waren niet zo goed als nu. **Moes konden ze makkelijker eten.** Ook dachten ze dat heel gaar en heel zacht eten beter verteerbaar was. Voor mensen van heel vroeger was moes hetzelfde als eten. **Moes-tuin** betekent dus **eet-tuin.**

Waar komt jouw tuin

Woon je in een flat in een grote stad en wil je zelf een tuin?

Misschien kan het op het dak. Of op het balkon. Dan maak je je tuin in bakken met aarde.

Het liefst in vier kisten, maar dat lees je later wel. Of misschien is er in de buurt iemand die je kent met een volkstuinje. Vraag dan daar een stukje van om zelf te tuinieren.

Als jullie thuis net als Valentijn een eigen tuin hebben, vraag dan om een plekje in de zon, waar geen hoge bomen staan, want de meeste bloemen en groenten willen heel veel zon. De aarde wordt daar eerder opgewarmd en daardoor groeien de planten beter en sneller. Bomen geven niet alleen schaduw, maar ook nattigheid. Als de regen is opgehouden blijft een boom nog lang nadruppelen. Daar kunnen je planten niet goed tegen. Zelf ga je toch ook niet graag in de drup staan!

Wil je meteen **beginnen** en is je tuin nog niet klaar? Doe dan alvast een proef! Pak twee aardappels. Leg de ene aardappel op een lichte plek, bijvoorbeeld in de vensterbank. Leg de andere aardappel in een koele, donkere kast. Kijk elke dag wat er gebeurt. Je zult zien dat er aan de ene aardappel korte uitlopers komen en aan de andere lange uitlopers. Die lange uitlopers zouden breken als je deze aardappel zou planten. Dus de plek van de korte uitlopers is de **beste plek**. Welke plek is dat?

Over nat gras kruipen graag **slakken**. Die eten van alles op. Je tuin moet dus liever **niet** in het grasveld **liggen** en ook niet **direct** ernaast. Wel is het handig als je later **rondom** je eigen **tuin** kunt lopen. **Bijvoorbeeld** over **stenen** of planken.

Eerst een tekening

Heb je een goede plek voor je moestuin gevonden? Mooi! Nu is het tijd om plannen te maken. Neem een vel papier en teken een rechthoek zoals je hiernaast ziet. Deze tekening heet een tuinplattegrond. Verdeel nu net als Valentijn je tuin in vier delen.

Waarom? Veel planten groeien beter als ze ieder jaar op een andere plek komen te staan. Dat heet wisselteelt. Ieder jaar schuift de beplanting van je tuin een vak op. Bewaar de indeling die je nu gaat maken dus goed. Dan weet je volgend jaar nog waar alles stond.

Een deel is bedoeld voor alle koolsoorten (**KOOL**), een deel is bedoeld voor bladgroenten, erwten en bonen (**BLAD EN BOON**) en een deel is bedoeld voor wortelgroenten (**WORTEL**). Een laatste deel is bedoeld voor de rest van de planten die niet in de drie vakken horen en die je toch graag wilt, zoals aardbeien. Of voor de planten die je zomaar van iemand krijgt. (**AARDBEIEN-EN-DE-REST**).

Let op! Als je later op rijen gaat zaaien, doe je dat bij voorkeur in de noord-zuid richting. Anders krijgen de achterste rijtjes minder licht en dan groeien ze niet goed. Ga dus met een kompas kijken waar het noorden is. Heb je geen kompas? Kijk dan om twaalf uur in de winter en om één uur in de zomer waar de zon op zijn hoogst staat. Daar is het zuiden. Als je je daarna een halve slag omdraait, kijk je naar het noorden.

Als je op het dak of het balkon je tuintje maakt, ga dan op zoek naar vier gelijke kistjes. Bekleed ze met plastic waar je gaatjes ingeprikt hebt en vul ze met aarde. Maak labels zodat je nog weet wat je gezaaid hebt. **Net zoals je ziet op de tekening.**

Het gereedschap

Schop met een schop schep je zand of aarde. **Spade**

met een spade spit je en maak je kluiten klein. **Hak** met

een hak maak je kluiten fijn. **Hark** met een hark

verkruiemel en verdeel je de aarde. **Bezem** met een

bezem veeg je alle stenen schoon. **Schepje** met een

schepje maak je een kuiltje in de grond. **Zakmes**

met een zakmes snijd je voorzichtig een touwtje door.

Gieter met een gieter begiet je de droge grond en

de planten.

Is jouw moestuin op het dak of op het balkon? Dan heb je veel minder gereedschap nodig. Een schepje is genoeg. Let goed op dat de grond in de kisten niet te droog wordt. Giet voorzichtig op je pas gezaaide bed of op de jonge plantjes als het niet geregend heeft.

Gebruik een kleine gieter met sproeikop, een vakman zegt een broes, want een grote gieter is erg zwaar. Als je thuis toch alleen een grote gieter hebt, is dat geen probleem. Doe deze gieter dan niet vol, maar loop liever twee of drie keer. Dat duurt echt niet veel langer en je wordt er veel minder moe van!

Hoe maak je een tuinmeetlat? Meet met een liniaal afstanden van 10 cm uit op een lange gladde lat en zet daar streepjes op met een potlood of een viltstift. Gebruik deze lat bij het planten. Zo komen de plantjes mooi op een rijtje te staan en op gelijke afstanden. Heb je geen lat, zet dan de streepjes op de steel van de hark.

In het vroege voorjaar zie je ineens dat de **grond**

lichter van kleur wordt. Vooral bij **zonnig**

weer met oostenwind. We noemen dat

E n n u

schraal weer. Het **bovenlaagje** van de grond

b e g i n n e n

droogt dan snel uit. De bovenlaag voelt niet meer

nat aan en **verkrumelt nu gemakkelijk**.

Ook de boeren op het land gaan aan de slag. Dit is

het moment om met je tuintje te beginnen.

Jouw tuin wordt een **plantenbed**.

Je begint met het **omspitten** van de plek waar je tuintje gaat komen. Als er nog onkruid staat, haal je dat als eerste weg. Na het spitten laat je de grond even drogen.

Vooraf bij stevige grond zoals klei.

Stamp, als de grond droog is, met de hark op de kluiten om ze fijn te maken. Houd de steel altijd recht, anders breekt hij. Kluiten die je niet fijn krijgt, gooi je onder de struiken in de tuin.

Daarna ga je **afharken**. Alle overblijvende graspolletjes en grote kluiten die niet goed stuk willen, hark je aan de kant. Ga op je knieën, met je hoofd bijna op de grond, kijken of het bed vlak genoeg is. Zorg er ook voor dat er geen kuiltjes meer zijn, want bij een regenbui komt daar water in te staan. Dan wordt het geen fijn plantenbed en je zaden zullen daar niet goed opkomen.

Soms gaan de kluiten niet goed stuk, omdat ze droog en hard zijn. Wat doe je dan? Sproei met een gieter de grond vochtig. Niet kletsnat maken hoor! Wacht dan een paar uur. Je zult zien dat de grond nu ineens prachtig uiteen valt.

Op je knieën op de grond... je begrijpt het al: trek altijd voor je begint kleren aan die vies mogen worden of vraag om een tuinoverall.

Hoe ga je kiezen wat je wilt zaaien en planten? Bedenk eerst wat je lekker vindt. Maar niet alle planten kunnen in ons klimaat groeien. En de ene plant is ook moeilijker om te kweken dan de andere. In dit boekje staan de planten die het beste zijn om mee te beginnen. Vraag iemand om mee te gaan naar een tuincentrum in de buurt. Daar kun je zaden en plantjes kopen. Het eerste jaar kun je beter niet te veel verschillende soorten in je tuintje planten. Je moet het immers nog leren en er kan ook iets mis gaan. Ken je iemand in jouw buurt die ook een tuintje begint? Probeer dan wat zaad te delen en te ruilen. Er zit vaak veel te veel in een zakje voor een kleine tuin.

Als alles goed gaat, kun je vanaf juni al eten van je eigen tuin! De sla is dan

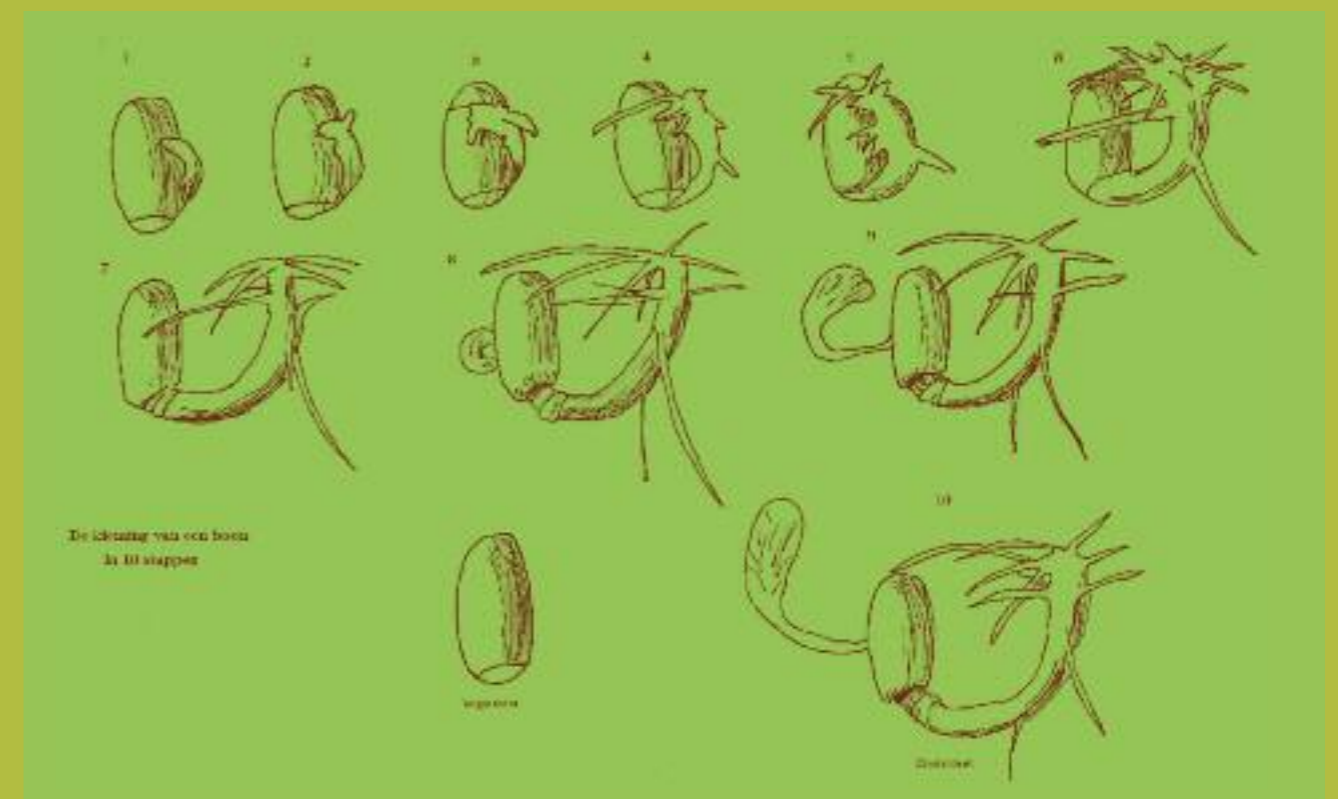
klaar en de groene aardbeien worden rood. De eerste radijsjes... eet smakelijk! Je zult het nog druk krijgen met jouw tuin.

Hoe diep zaai je? Net zo diep als het zaadje groot is. Kijk maar eens goed naar allerlei zaden. Je hebt heel grote zoals die van bonen,

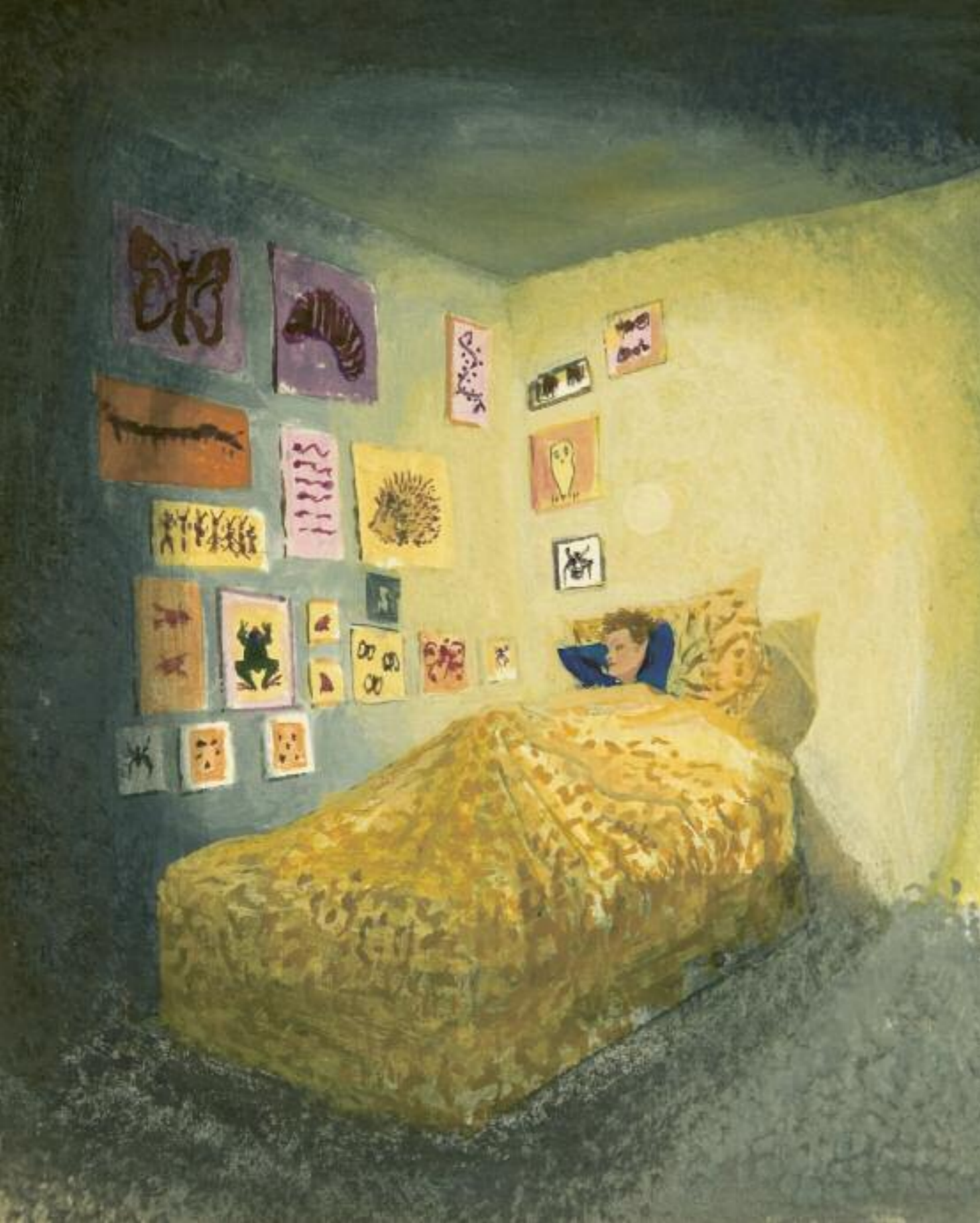
maar ook kleinere en zelfs heel kleine. Toch komen daar ook grote planten uit. Hoe lang duurt het voor de zaden ontkiemen? Als je het goed doet komen de meeste zaden al na twee weken op. Als de grond een beetje warm is, komen zaden sneller op dan wanneer de grond nog koud is. Daarom is het niet verstandig te gaan zaaien als het buiten koud is. En zaai ook niet als er de eerste dagen geen regen wordt verwacht. Want in droge grond kunnen de zaden niet ontkiemen. Ze wachten gewoon tot het vochtig wordt. Als de regen uitblijft, moet je dus elke dag zelf water gaan geven aan je tuin. Dat is veel werk terwijl de regen je tuin begiet zonder dat jij zelf iets hoeft te doen!

Wat ga je allemaal zaaien en planten?

Doe in de tussentijd eens een **proef met een boon**, daar kun je veel van leren. **Leg een bruine boon op een watje in een bakje en houdt dit goed vochtig**. Je ziet twee helften met een klein oogje. Het oogje heet de poort. Het water kan er door naar binnen. Het velletje wordt zacht en de boon zwelt. Na een paar dagen **ontkiemt** de boon en

komt er een wortel uit, het zaadbeginsel. Dat heet zo **omdat het zaad daar begint te ontspruiten**. Uit de boon komt een stengel met twee blaadjes tevoorschijn. Dat zijn nog niet de echte blaadjes. Het zijn de kiemblaadjes met voedsel voor de eerste tijd. Daarna zie je de echte blaadjes groeien en kan de **boon in de grond**.

Valentijn krijgt steeds meer zin in zijn tuin. En jij?

Hij heeft een leuk plan. Alle **dieren** die hij in zijn tuin tegenkomt gaat hij **tekenen**. En ook de dieren die hij er graag zou hebben, én de dieren waar hij een beetje bang voor is. Hij hangt die tekeningen boven zijn bed. Dan worden de dieren snel zijn vrienden. Het zijn er een heleboel.

's Nachts **droomt** hij over zijn tuintje. Hij droomt over wat hij allemaal zal gaan planten...

Je tuuintje maand voor maand

maart

roert zijn staart. Het kan al mooi weer zijn, maar het kan ook regenen en zelfs sneeuwen!

In maart kun je nog niet veel doen. Als de grond nat en koud is, kun je niet zaaien. Je zult moeten wachten op droog weer. Let maar op de boeren. Als zij het land op gaan om te ploegen en te zaaien, kun jij ook aan de slag. Zij weten precies wat ze doen, want zij moeten leven van de opbrengsten van hun land.

kool

Het is nog veel te vroeg voor kool. Dit bed blijft dus nog even leeg. Of je zaait er iets in wat snel groeit zoals **TUINKERS** of **RUCOLA**. Dat kun je oogsten en opeten voordat de kool erin gaat. Zo benut je de tuin al heel vroeg.

 Zaai je eigen naam in de tuin. Schrijf met een stokje je naam in de grond zodat er een geultje in de aarde komt. Alleen de eerste letter van je naam kan ook. Of een mooi figuur zoals **een kat!** Dan schrikt hij misschien en gebruikt hij de mooie grond niet als kattenbak. Zaai in het geultje wat zaadjes. Wacht nu af. Langzaam groeit jouw naam of een figuur uit de grond!

blad

SPINAZIE. Als de ergste kou weg is, mag je spinazie gaan zaaien. Maar pas op! Er zijn twee soorten spinazie. Er is een ras voor de koude tijd en een ras voor de warme tijd. Zaai eerst de soort waarvan het zaad er niet rond, maar puntig uitziet. In vaktermen heet dat dan ook 'scherpzaad'. En het ronde zaad wordt 'rondzaad' genoemd.

Om recht te zaaien span je een touwtje tussen twee stokjes. Zo zaai je een rijtje: strooi zo breed als je hand is een half pakje zaad uit. Dek het zaad met een klein beetje grond toe. Sproei daarna met een gieter voorzichtig de grond nat. Doe het met een broes op de gieter, want anders spoel je de grond weer van de zaden af. Laat de stokjes staan, dan weet je waar het zaad in de grond zit! Na twee weken mag je nog een rijtje zaaien. Weer langs stokjes.

wortel

Voor wortelgewassen is het ook nog veel te vroeg.

 Niet alle plantjes willen op dezelfde tijd worden geplant of gezaaid. Let goed op welke zaaitijden op de pakjes staan. Zaai liever wat later dan te vroeg. En zorg ervoor dat je plant of zaait in het goede vak!

april

doet wat hij wil. Ook al is het weer wisselend, het wordt toch steeds warmer. En het regent geregeld. Je kunt steeds meer planten en zaaien.

kool

Hoe groeit je naam of de figuur die je de vorige maand op het koolvak hebt gezaaid? Oogst de rucola of de sterrenkers en maak de grond weer mooi vlak. Plant een rij koolplantjes langs je meetlat. Er moet telkens een afstand van 30 cm tussen de plantjes open blijven. Koop een paar kleine plantjes van de **RODE KOOL**, de **WITTE KOOL**, de **GROENE KOOL** en de **SPITSKOOL**. Alle kolen zien er, eenmaal volgroeid, anders uit. Je kunt de jonge plantjes bij een tuincentrum kopen in een 'perskluitje'. Dat is een vierkant blokje grond waar het plantje in staat. Maak een klein gaatje in de grond. Laat de perskluitjes er mooi in zakken tot hun bovenkant gelijk ligt met je tuin. Druk met beide duimen de grond bij het plantje stevig aan. Daarna voorzichtig water geven en... klaar is Kees! Als je kool niet zo lekker vindt, kun je ze toch planten en ze laten 'doorschieten'. Kijk maar eens wat voor mooie bloemen er dan uit je kolen komen!

 Zet de pas gekochte plantjes niet in de volle zon voordat je ze plant. Ze gaan direct slap hangen. Zet ze altijd een tijdje in de schaduw en uit de wind. Als de plantjes toch slap zijn geworden, kun je ze eerst een tijdje in een bakje met water zetten. Na een paar uur staan ze weer rechtop en dan hup de aarde in!

Pas op voor alle dieren die jouw lekkere planten willen opeten of er veel te wild in willen spelen!

blad

+ boon

wortel

Verse **DOPERWTEN** smaken heerlijk. Koop voor jouw tuintje een pakje waarop 'stamerwten' staat. Zaai één rijtje langs de lange lat en leg de zaadjes op 10 cm van elkaar. Als ze opkomen, span je tussen twee stokjes wat zwart garen boven de erwtenplantjes. Knoop er wat stukjes glimmend zilverpapier aan vast, of een oud cd-tje. Daar schrikken de vogels van en dan blijven ze uit de buurt van je jonge plantjes. Zaai een nieuw rijtje **TUINKERS** of **RUCOLA**.

Zaai nu **WORTELTJES** op een rijtje. Laat de kleine zaadjes één voor één in het geultje vallen. Als zo'n klein zaadje een grote oranje wortel moet worden, moet er wel ruimte zijn om te groeien. Af en toe controleer je of de wortels niet tegen elkaar aangroeien. Trek er dan een paar wortelplantjes tussenuit. 'Dunnen' heet dat. Zaai nu een rijtje van een half zakje zaad, en later in juni nog een rijtje van de rest van het zaad. Zo kun je worteltjes eten tot de winter invalt!

RADIJSJES horen ook bij de wortelgewassen. Het bolletje dat je eet, groeit immers onder de grond. Het is een verdikt stuk van zijn eigen wortel. Dat zie je aan het sliertje dat er onderaan hangt. Radijsjes zijn heel lekker. Je kunt ze aan tafel eten, maar ook in al in de tuin, meteen uit de grond. Zaai niet het hele zakje in één keer, maar haal per keer 25 zaadjes uit het zakje.

 Hoe maak je een **vogelverschrikker**? Je hebt twee latten nodig. De ene lat moet een hoofd groter zijn dan jezelf bent. De andere lat is half zo lang als de eerste. Timmer nu een kruis van deze latten. Prik het kruis diep in de grond. Vraag je moeder om kleren die ze niet meer draagt. Je hebt een jasje, een broek of een jurk, een hoed en een paar handschoenen nodig. Bekleed het kruis, en de vogels laten zich foppen. Ze denken dat er iemand in je tuin staat. Ze worden zo bang dat ze wel een paar dagen wegblijven!

en hoe netjes ben je? Dat kun je zien aan je tuintje, maar ook aan de plek waar je alles bewaart. Als je stopt met het werk in de tuin kun je de schop en het andere gereedschap het beste zo snel mogelijk schoonmaken. Onder een zacht lopende buitenkraan gaat de natte grond er met een borsteltje zo af. Schoon gereedschap roest niet meer. En met een gladde, schone schop gaat het tuinwerk veel gemakkelijker dan met een vuile, verroeste schop.

aardbeien

Plant met behulp van de meetlat om de 20 cm een rij **AARDBEIENPLANTJES** in de grond. Spreid de wortels van de aardbeienplantjes in de grond netjes uit en het groene deel van de plant mooi erboven. Geef na het planten ruim water. Al na twee maanden groeien de plantjes dicht tegen elkaar aan. In juli kun je de eerste aardbeien plukken.

 Planten schrikken van te koud water. Het water uit de kraan komt uit een leiding die diep onder de grond ligt. Leidingwater is daarom steenkoud. Als je slim bent, vul je de gieter nadat je klaar bent met het tuinwerk. Zo heb je altijd water bij de hand dat al behoorlijk is opgewarmd, vooral als je de gieter in de volle zon zet. Voel het verschil maar. Houd eerst je hand onder de koude kraan en steek hem daarna in een gieter met water die al een dag in de zon staat. Zo krijgen je planten nooit meer een koude douche! Bovendien waait een volle gieter niet weg bij harde wind.

 Leg een hark nooit met de punten omhoog aan de kant. Als iemand op de punten gaat staan, kan hij zich pijn doen! Ook kan de steel omhoog veren en krijg jij, of die ander, een lelijke klap in het gezicht! Een bezem kun je ook het beste omgekeerd met de borstel omhoog wegzetten. Dan gaat hij langer mee.

In **mei** leggen alle vogels een ei. Daar krijgen ze honger van!
Ze zoeken eten voor zichzelf en later ook voor hun jongen.

Wat kan je er tegen doen? Netten zijn gevaarlijk, want daar verstrikken de vogels in. De draadjes met zilverpapier of met oude cd-tjes en jouw mooie vogelverschrikker helpen ook. Als de vogels toch in je tuin komen eten, moet je de oogst maar met hen delen!

kool

De **KOOLPLANTJES** groeien flink. Let op dat er geen rupsen in de kolen komen.

blad

BONEN kun je vanaf half mei 'leggen', zoals dat heet. Er is een gezegde: bonen mogen de maand mei niet zien. Dat wil zeggen dat het al juni moet zijn als de boontjes opkomen. Het duurt ongeveer twee weken voor de kiemen zichtbaar zijn. Je legt telkens drie boontjes uit een doosje of zakje **STAM-SPERZIEBOONTJES** dicht bij elkaar in een kuiltje in de grond. Net zo diep als de boontjes dik zijn! Een schoenlengte verder weer drie boontjes. Als het droog weer is, geef je wat water.

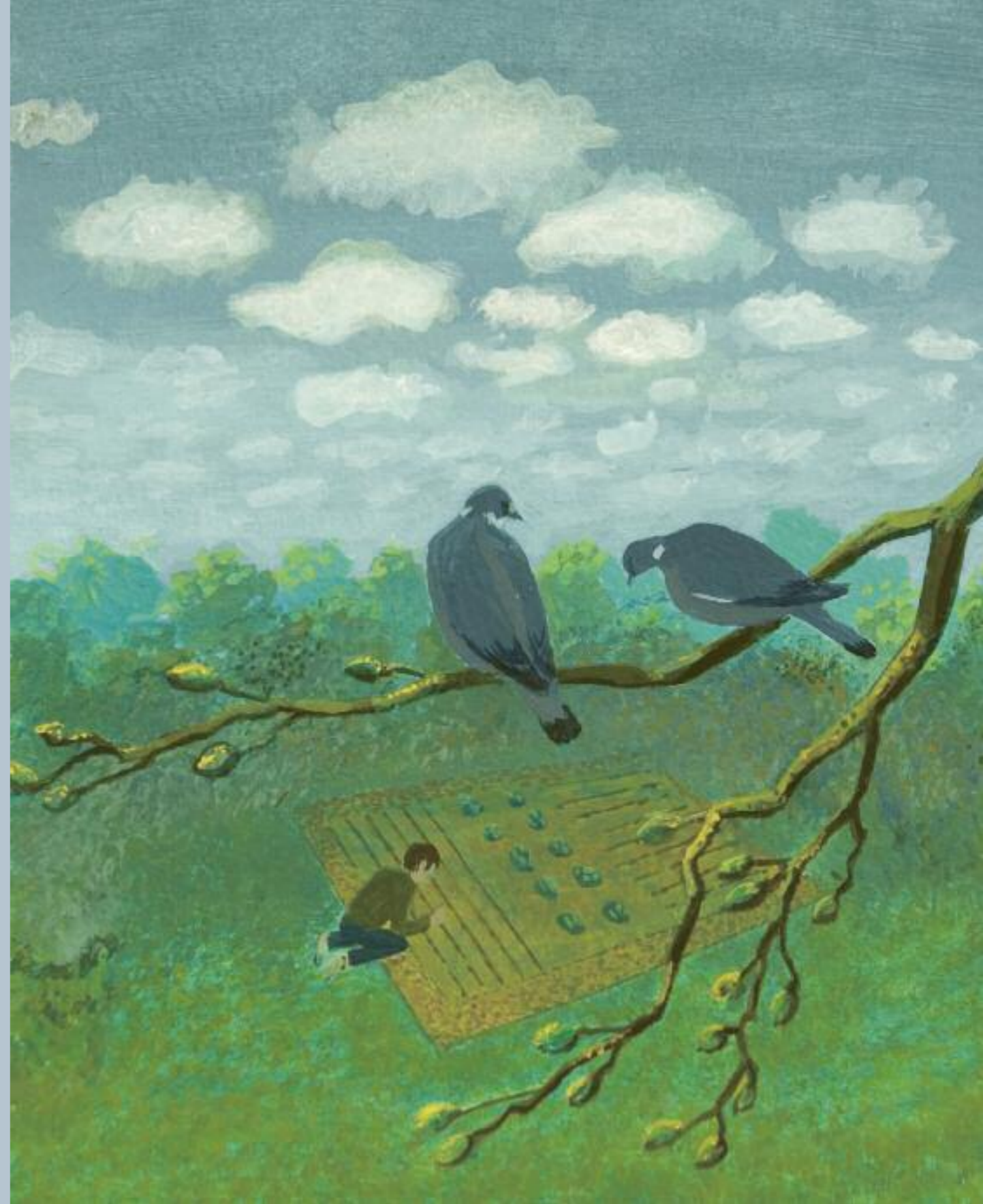
► Plant een rij van allerlei soorten en kleuren **SLA-PLANTJES**.

► Maak ook een rijtje **PREI**. Met een puntige stok of met de steel van de hark prik je een gat in de grond van 10 cm diep. Telkens 20 cm van elkaar. Zet het plantje in het gat en kruimel er een beetje grond in, maar vul het gaatje niet helemaal vol met grond. Meteen water geven. Er blijft zo wat ruimte rond de plant en dat helpt de preitjes om in de dikte te groeien. In het begin wel water blijven geven!

wortel

Houd ruimte voor **RODE BIETJES**, die je ook in mei kunt planten. Zaaïen kan ook, maar dan moet je de jonge bietjes wel uitdunnen, net als je bij de **WORTELTJES** gedaan hebt.

Pas op! Duiven vinden het jonge loof van de erwten ook heel erg lekker.

juni

In juni groeien de planten heel erg goed. Er is veel zon en regen. En als er geen regen is, kom jij eraan met de gieter. Je kunt je plantjes het beste water geven in de ochtend of in de avond. Anders verdampt het water veel te snel door de zon.

Als alles groeit, groeit jammergenoeg ook het onkruid. Dat zijn planten die jouw zaaigoed in de weg gaan zitten. Dat heet woekeren. Er is onkruid dat prikt zoals de brandnetel of de distel. Je moet ze wieden. Dat betekent uit de grond trekken. Kijk goed wat opkomt in je zaaibedden. Wat buiten de rijtjes opkomt, is onkruid en dat kan weg.

 Wist je dat je sommige onkruiden kunt eten? Het malse blad van de paardenbloem is lekker door de sla en het jonge blad van de brandnetel kan in de soep. Proef maar eens. Maar wat is dan kruid en wat is dan nog 'on'-kruid?

kool

Wat een mooi rijtje **KOLEN**. Pas op voor rupsen! Pak ze eraf en zet ze heel ver weg. Kijk ook eens hoe mooi rupsen zijn.

blad

Eet alles op wat klaar is. Als ergens een rijtje leeg is, kun je er **TUINKERS** zaaien. Op een ander leeg plekje is ruimte voor een paar sla-plantjes.

Zomer **SPINAZIE** van het soort met ronde zaden kun je nu ook zaaien.

Kijk goed naar de **ERWTEN** en **BONEN**. Maak eens een klein peultje open als de bloem is uitgebloeid. Daar zitten al mini-boontjes in!

+ boon

wortel

Let op. Misschien moeten er nog wat **WORTELTJES** of **BIETJES** tussenuit. Bedenk maar hoe dik je ze wilt. Maak daar ruimte voor.

juli

In juli wordt jouw tuin steeds voller. Je hebt er al veel werk inzitten. Hopelijk gaat alles goed en maak je iedereen blij met je lekkere groentes. Maar er dreigt ook gevaar! Allerlei dieren komen op jouw tuintje af en ze willen graag meesmullen! Sommige zijn nuttig, zoals de regenworm; die houdt de grond open. Maar andere zijn lastig, zoals de slak en de woelrat, een heel klein muisje zonder lange staart. Woelratten houden van wortels en slakken van blad!

Zoek naar het holletje van de woelrat en duw er een lege fles in met de hals in de grond. Gebruik een fles zonder bodem. Zo blaast de wind er doorheen en dat geeft een hoge toon. Woelratten vinden dat geen mooie muziek en ze gaan er als hazen vandoor!

Slakken vangen doe je vroeg in de morgen of laat in de avond. Midden op de dag, als de zon schijnt, maken de slakken zich onzichtbaar. Pak de slak maar gewoon in je hand en breng hem naar een andere plek in de tuin.

En dan kun je ook nog last hebben van luizen. Luizen spoel je met de gieter van de plant. En als het er teveel zijn, knip je de top van de plant, met de bovenste blaadjes, af.

kool

Let goed op: wanneer de **KOLEN** even groot zijn als die in de winkel, kun je ze eten.

blad

+ boon

Plant de laatste **SLA-PLANTJES**. Let goed op de **BONEN**. En: hoe gaat het met de **PREI**?

wortel

De eerste **WORTELTJES** en **BIETJES** kun je nu eten.

aardbeien

De rijpe rode **AARDBEIEN** zijn nu heerlijk!

 In een natte periode kunnen de mooie rode aardbeien gaan rotten. Als je wat stro onder de vruchten legt, zal dit niet gebeuren. Bovendien blijven de aardbeien dan schoner.

In augustus

zijn de meeste groenten klaar om te oogsten.

Eigenlijk heb je nu helemaal geen tijd om met vakantie te gaan! Als je toch op stap gaat, vraag je aan iemand om zolang voor je tuin te zorgen. In ruil voor het werk laat je hem of haar de groenten die klaar zijn lekker opeten. Je hebt toch genoeg! Leg maar goed uit wat er gedaan moet worden. Dat weet jij na al die maanden al. Kijk in de vakantie eens naar andere tuinen. Misschien zijn er ook kindertuinen bij.

kool

Eet de **KOLEN** op of laat ze doorschieten zodat ze gaan bloeien.

blad

Oogst de allerlaatste sla en pluk de **ERWTEN** en de **SPERZIEBONEN**.

+boon

wortel

Eet **WORTELTJES** en **BIETJES**.

aardbeien

Als je onder de **AARDBEIENPLANTEN** kijkt, zie je dat ze na de oogst uitlopers hebben gevormd. Zo maar baby-plantjes! Knip de verbinding door en zet de nieuwe plantjes ergens anders in een potje voor volgend jaar. Of geef ze weg.

In september

kun je weer proberen spinazie

te zaaien. Gebruik nu weer het puntige scherpzaad dat geschikt is voor de winter. De laatste groenten kun je nu oogsten. Je tuintje raakt leeg. Nu heb je tijd voor andere dingen.

Valentijn krijgt steeds meer tijd, want de groenten groeien nu bijna vanzelf. Wat mislukt, trekt hij weg. Gewoon opnieuw proberen. Hij maakt ook een nieuwe, veel mooiere vogelverschrikker van blikjes die rammelen in de wind. Wat vind jij daarvan?

In **oktober** komt de tuin langzaam tot rust. Het is herfst. In de vakantie ruim je je tuintje netjes op en spit je de grond. Net zoals in het begin van het jaar. Maar nu ben je al veel verder. Pas bij het spitten vooral op de aardbeienplantjes, want die blijven staan!

🌿 Wist je dat je zelf zaden kunt 'winnen'? Laat de peulen van de bonen en de erwten eerst goed drogen voor je de zaden eruit haalt. De zaden zijn nu rijp. Leg ze droog en koel weg dan heb je volgend jaar je eigen zaad en hoef je dat niet meer te kopen. Dat scheelt! 🌿

🌿 Als je echt mooi wilt spitten maak je eerst een 'voor'. Dat is een langwerpige kuil. Net zo breed als de strook die je wilt gaan spitten. Breng de aarde die uit de voor komt naar het einde van het strook die je wilt spitten. Dat lijkt heel raar, maar je zult zien hoe het werkt! Nu schep je telkens aarde in de voor. Dat heet de aarde 'keren'. Je keert een spade diep. Er ontstaat een nieuwe voor. Zo ga je verder tot je vanzelf aankomt bij het einde van het stuk dat je wilt spitten. Daar ligt het hoopje grond klaar om in jouw laatste voor te scheppen. Wat ziet dat er stoer uit. Laat het maar aan iedereen zien. 🌿

Valentijn probeert zijn tractor met afstandbediening. Zou het hem lukken of is het een droom?

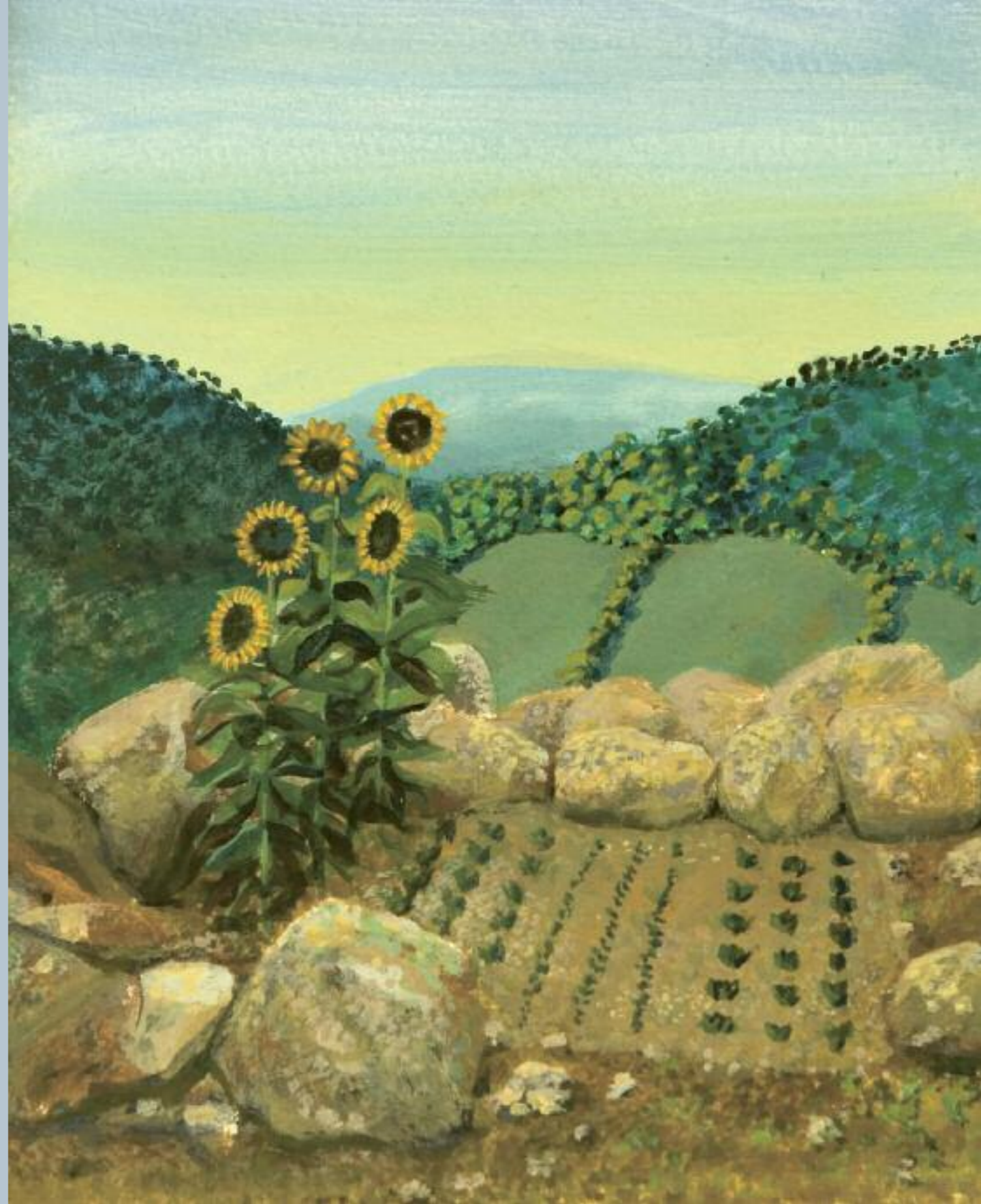
In november en december

kun je niet veel doen in je tuin. Vraag met Sinterklaas of met Kerst iets voor je eigen tuintje. Je eigen schop bijvoorbeeld, of een hark of iets anders voor de tuin. En begin al met sparen. Dan kun je volgend jaar weer nieuwe zaden en plantjes kopen! Ook kun je van alles opzoeken in boekjes of op het internet. Misschien wil je weer dezelfde groenten nemen als het afgelopen jaar, of misschien wil je juist proberen om andere groenten te kweken.

In januari maak je weer een tekening van je groentetuin. Zoals je weet schuift alles op. De bladgroenten komen op de plaats van de kool. De kool in het vak van de wortel. En de wortel op de plaats van het blad. Het jaar daarop schuift alles weer een plaatsje op. Zo voorkom je ziekte en vermoeide grond! Alleen het deel met Aardbeien-en-de-Rest blijft op dezelfde plek.

Na februari zijn we het hele jaar rond. Het nieuwe jaar heb je veel minder werk te doen. Je hoeft immers niet eerst een plek voor je tuintje klaar te maken. Je moet alleen opletten wanneer het tijd is om te beginnen met zaaien en planten. En dan weer lekker aan de slag.

Valentijn kijkt naar een schilderij van een tuintje dat hij op vakantie zag. Het was hoog in de bergen. Er waren ook rotsen en heel andere grond. Zijn vader schilderde het voor hem. Er stonden grote zonnebloemen in. Een goed idee voor het volgende jaar.

Veel plezier
met **je eigen**
moestuin!
Ik hoop dat je
een heleboel
hebt geleerd
en lekker hebt
gesmuld.

2011 © tekst Klaas T. Noordhuis

2011 © illustraties Aloys van Wieringen

tekstbewerking Hans Christiaan Klasema

fotografie en beeldbewerking illustraties Annemarie van Buuren

lijntekening Paula Pietersen

ontwerp Hannie Pijnappels en Annemarie van Buuren

druk Henk Tienkamp

Reeks *Liber Amici Oosterhouw* — www.oosterhouw.nl

ISBN 978 90 817041 1 3 / NUR 223

Wist je dat bloemkool een bloem is? En dat worteltjes ook echt wortels zijn, net zoals de rode biet ook een wortel is? Wat eten we eigenlijk van een plant?

 vruchten allerlei bessen, aardbeien en appels **zaden** bonen en erwten **stengels** prei **bladstengels** de mooie rabarberplant **bladeren** spinazie en tuinkers **bollen** uien die half boven de grond uitsteken **knollen** aardappels die diep in de grond zitten **wortels** worteltjes, peen en bospeen

Lees en kijk verder in dit boek voor kinderen die zelf een moestuin willen maken.

9 789081 704113